

Джерела та література

1. Бистрицька Е. Особливості канонічного статусу Православної Церкви в Польщі (1944 – 1948 рр.): історичні рефлексії / Елла Бистрицька / Українське православ'я у контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій (пам'яті митрополитів Василя Липківського та Іоана Боднарчука): Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 – 28 листопада 2014 р., м. Тернопіль). – Тернопіль –Київ, 2014. – С. 67 – 76.
2. Бутинський В. Юрисдикційний статус українського православ'я і перспективи канонічного оформлення помісної: релігієзнавчі та еkleзіологічні рефлексії 1991 -2013 рр. / В.Я. Бутинський. – Автореферат дис... канд. філос. наук. – Житомир, 2014. – 16 с.
3. Гергелюк М. Канонічні та еkleзіологічні засади автокефального устрою церков у структурі Вселенського православ'я: історичний контекст / М.М. Гергелюк. – Автореферат дис... канд. іст. наук. – Острого, 2014. – 20 с.
4. Григорій Коваленко. Публічна теологія, або Богословствування в контексті Євромайдану та Революції Гідності в Україні. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/bogoslovnya/28248-publichna-teologiya-abo-bogoslovstvuvannya-v-konteksti-yevromajdanu-ta-revoluciyi-gidnosti-v-ukrayini.html>
5. Сленський В. Релігія після комунізму. Релігійно-соціальні зміни в процесі трансформацій центрально- і східноєвропейських суспільств: фокус на Україні / В. С. Сленський. – К. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2002. – 419 с.
6. Жилюк С. Право церкви в історико-канонічному дискурсі / С.І. Жилюк. – Острого: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2015. – 264 с.
7. Жилюк С. Теоретико-методологічний дискурс релігієзнавчих досліджень: постмодернізм у пошуку нових парадигм / Сергій Жилюк // Наукові записки Національно гун-ту «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство». – Острого: Вид-во НУОА, 2014. – №9. – С. 44 – 59.
8. Здіорук С., О. Саган. Українська Помісна Православна Церква: проблеми і прогнози конституювання / С. Здіорук, О. Саган. – «Русский мир» Кирила не для України. Збірка наукових статей / ред. проф. А. Колодного. – К.: УАР, 2014. – С. 244 – 265.
9. Київський Патріархат – Помісна Українська Православна церква: історико-канонічна декларація. – К.: Вид. УПЦ КП, 2007. – 167 с.
10. Киридон А. Державно-церковні відносини в Україні: теоретико-методологічна рефлексія // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного ун-ту «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії». – Вип. 23. – Рівне: Вид-во РДГУ, 2012. – С. 640 – 655.
11. Колодний А. Московське православ'я не засуджує російський фашизм / А. Колодний / Українське православ'я у контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій (пам'яті митрополитів Василя Липківського та Іоана Боднарчука): Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 – 28 листопада 2014 р., м. Тернопіль). – Тернопіль –Київ, 2014. – С. 122 – 127.
12. Колодний А. Співдруж Кирила о. Чаплін погрожує військовою агресією, Августин його підтримує / А. Колодний. – «Русский мир» Кирила не для України. Збірка наукових статей / ред. проф. А. Колодного. – К.: УАР, 2014. – С. 111 – 115.
13. Колодний А., Филипович Л. Релігія в контексті українського і національного відродження / А. Колодний, А. Филипович. – «Русский мир» Кирила не для України. Збірка наукових статей / ред. проф. А. Колодного. – К.: УАР, 2014. – С. 231 – 244.
14. Кураев А. Украина делает выбор / Андрей Кураев // Церковный вестник. – 2004. – №24. – С.4
15. Про переформування українського православ'я: розмова Ю. Чорноморця з А. Юрашем // День. – 2014. – №82. – 8 травня.
16. Релігійно-інформаційна служба України / Документи релігійних конфесій / Міжконфесійні документи. Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/resources/church_doc/ecumen_doc
17. Релігія і церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження Центру Разумкова від 25 – 29 квітня 2014 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua>
18. Саган О. Помісна православна церква в Україні: поняття, проблемні питання та необхідність конституювання / Олександр Саган / Українське православ'я у контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій (пам'яті митрополитів Василя Липківського та Іоана Боднарчука): Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 – 28 листопада 2014 р., м. Тернопіль). – Тернопіль – Київ, 2014. – с. 127 – 133.
19. Филипович Л. Українське православ'я як об'єкт релігієзнавчої експертизи / Людмила Филипович / Українське православ'я у контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій (пам'яті митрополитів Василя Липківського та Іоана Боднарчука): Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 – 28 листопада 2014 р., м. Тернопіль). – Тернопіль –Київ, 2014. – с. 77 – 84.
20. Щоткіна К. Майдан небесний-2 / Катерина Щоткіна // Дзеркало тижня. – 2004. – №18. – 24 вер. – С.18

УДК 141.32 : 274/278

О. Пальчевська

ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-СМИСЛОЖИТТЄВІ ОРІЄНТАЦІЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ

У статті аналізується система екзистенційно-смисложиттєвих євангельських християн-баптистів. Висвітлюються їхні євангельські джерела та вплив на організацію життя віруючих.

Ключові слова: євангельські християни-баптисти, екзистенціали, смисложиттєві орієнтації.

The article analyses the system of the existential life meaningful orientations of the evangelical Christians- baptists. The evangelical sources and their influence on the arrangement of the believers' lives are highlighted here.

Key words: evangelical Christians- baptists, existentials, life meaningful orientations.

Постановка проблеми. Смисложиттєві орієнтації тісно пов'язані з проблемою сенсу життя, який визначається "...суттєвим, фундаментальним атрибутом суб'єкта життя, незалежно від того, чи йдеться про конкретну особистість, чи про релігійно-ідеалістичну персоніфікацію (Бог, Абсолютна Ідея, світовий Дух) " [5,с.359]. Його реалізація, як вважають вітчизняні вчені-філософи В.Кремель та В.Ільїн, є імперативною необхідністю у зв'язку із скінченністю та незворотністю буття у світі, неповторюваністю можливостей у кожній конкретній ситуації. За таких умов смисложиттєві орієнтації стають системотвірним чинником життєорганізації такої складної, унікальної, нестабільної, відкритої макросистеми, якою є людина. Спрямовуючись до них, особистість відповідним чином намагається організувати всі аспекти свого життя. Особливо рельєфно це відчувається в житті протестантів, зокрема, віруючих євангельських християн-баптистів. Розгляд цих орієнтацій у компонентно-структурній площині аналізу дає можливість дослідити їхню структуру в єдності їх складних підрядних і супідрядних зв'язків. Функціональна площина огляду допомагає встановити функції та механізми системоорганізації. Площина ж генетично-прогностичного аналізу потребує проникнення до первинних основ смислотворення життєорганізуючих орієнтацій. Такими первинними основами, на нашу думку, є екзистенціали людського буття – атрибути його психічно-емоційного, духовного виміру. В граничних ситуаціях вони пов'язуються з виходом екзистенції до трансцендентного, де відбувається сходження від суперечності до "екзистенціальної істини", яка конкретизується в смисложиттєвих ситуаціях, забезпечуючи стрибок у новий план буття. Зважаючи на це, для глибшого

розуміння особливостей цього “нового плану” буття євангельських християн-баптистів важливо детальніше розглянути систему їхніх екзистенційно-смисложиттєвих орієнтацій.

Стан дослідження проблеми. Смисложиттєві проблеми в контексті їхнього релігійного розуміння певним чином розглядаються в усій підручній літературі з релігієзнавства. Вони тісно пов'язуються з проблемами пізньопротестантських релігійних утворень в Україні, яким присвячені праці В.Докаша, В.Єленського, А.Колодного, В.Любашенко, О.Саган, М.Черенкова, П.Сауха, Л.Шугаєвої, П.Яроцького. Однак цілеспрямованих досліджень екзистенційно-смисложиттєвих орієнтацій євангельських християн-баптистів у релігієзнавчій літературі не прослідковується.

Виклад основного матеріалу. Євангельське християнство, на відміну від інших протестантських течій, виникло саме в Росії у другій половині XIX століття за безпосередньою участю та ініціативою аристократичних кіл Петербурга, стурбованих зародженням бездуховності в середовищі російської інтелігентності. Перші громади євангельських християн з'явилися в Україні у Харкові в 1880 році. На теренах Західної України перша подібна громада зорганізувалася у 1909 р. в м. Ковелі на Волині внаслідок місіонерської діяльності членів відомого на той час проханівського осередку Й.Горського, Й.Насипайка, Н.Рудської. Це спричинило появу в 1910-1912 рр. громад євангельських християн-баптистів у Рожицях, Міхаловцях, Мірошині, містах Здолбунові й Рівному. А вже в 1920 р. утворився Союз слов'янських зборів євангельських християн у Польщі, до якого крім українців увійшли поляки, росіяни, чехи, що проживали у Західній Україні.

У роки радянської влади активізації діяльності пізньопротестантських течій завадила відома постанова ВЦК РРФСР, підтверджена пізніше зміною статті 4-ої Конституції РРФСР “Про релігійні об'єднання”. Згідно з нею діяльність церков обмежувалася задоволенням релігійних потреб віруючих тільки у культових спорудах та помешканнях віруючих. Ще жорстокіших переслідувань зазнав протестантизм в Україні.

У віросповіданні євангельські християни дотримувалися засад загального баптизму: можливість спасіння для всіх, хто увірував у Христа; отримання спасіння від Бога без будь-якого зовнішнього сприяння. Основні відмінності стосувалися церковної організації та культу. Євангельські християни мали демократичний релігійний інститут. Якщо у баптизмі до закритого причастя віруючі допускалися тільки після обряду хрещення, то євангельські християни дотримувалися відкритого причастя. Пресвітер здійснював не наглядацьку, а виховну функцію. Однак у віровченні баптизм та євангельське християнство були спорідненими течіями. У колишньому СРСР вони діяли як єдина церква у Союзі церков євангельських християн-баптистів. А в серпні 1992 р. був утворений Союз церков євангельських християн, який прийняв традиції створеного за ініціативою І.С. Проханова Союзу євангельських християн.

Приступаючи до розгляду екзистенційно-смисложиттєвих орієнтацій євангельських християн, насамперед, слід констатувати, що цю спільноту слід розглядати як відкриту соціальну систему, засновану на принципах Реформації – презумпціях особистості, громади, загального священства, рівності, громадянських прав і автономії церкви. Як системі її можна розглядати в трьох площинах аналізу: генетично-прогностичному, компонентно-структурному, функціональному. За умови компонентно-структурного огляду наш предмет дослідження можна констатувати в якості системотвірного чинника, під впливом якого формується система життєорганізації не тільки окремого віруючого, а й всього конфесійного об'єднання. Згадані орієнтації, безумовно, відзначаються історичністю і обумовленію за рахунок цього динамікою змін. Показовим у цьому плані є вислів відомого у свій час критика протестантизму С.Булгакова: “Церква є спосіб збирання істини в собі, яка знову ж розкривається не як статистична, а як така, що історично розвивається, вона не може бути виявлена відразу, може лише збиратися, накопичуватися як самоцінний досвід життя в істині” [7, с.262]. В історичному аспекті церква настільки функціональна, стверджує вітчизняний дослідник проблем європейської Реформації та українського євангельського протестантизму М.М.Черенков, наскільки збирає в собі духовний досвід. “Історична церква – пише він, – є необхідною зовнішньою формою “внутрішньої церкви”, яка і є цим духовним досвідом. Протестантське протиставлення “видимої” і “невидимої” церков виявляється евристичною типологією для опису й аналізу динаміки розвитку церковних форм, способу взаємодії сутнісного змісту і соціокультурних форм” [8, с.282].

Таке протиставлення “видимої” і “невидимої” церков доцільно пов'язати з історичністю людської екзистенції, темпоральною природою екзистенціалів людського буття та їх соціокультурною детермінацією, що проявляється у формуванні екзистенціального поля особистості – сукупності екзистенціалів, що домінують у житті віруючого в конкретну історичну епоху [4, с.10]. Спираючись на згадане дослідження екзистенціалів людського буття С.В.Копиловою, можна вважати, що тип екзистенціального поля віруючого будь-якої конфесії, з одного боку, визначається базовою матрицею способів буття, яка лежить в основі життєдіяльності і визначається певним типом культури і ступенем розвитку суспільства, а, з другого боку, компліментарною матрицею, що, на противагу першій, відтворює не фундаментальні екзистенціали, а ті, що детерміновані безпосереднім соціокультурним середовищем та обставинами конкретних життєвих ситуацій. У якості головного критерію класифікації екзистенціалів визначається діяльність, яка дозволяє виокремити такі екзистенціали людського буття, як: матеріальні і духовні, індивідуальні і соціальні, соціально-конструктивні й такі, що не сприяють самореалізації особистістю своїх сутнісних сил. На основі допоміжного критерію – культури, яка основа суто людського способу буття, виділяються горизонтальна і вертикальна структури. Горизонтальна сконцентровує етнічні та національні екзистенціали, вертикальна – екзистенціали, що об'єктивують особистість в різноманітних сферах життєдіяльності – матеріальній, соціальній, духовній.

А тепер розглянемо як ці екзистенціали поєднуються із смисложиттєвими проблемами представників євангельських християн-баптистів, зважаючи на специфічність не тільки суто людського буття, а й буття, зокрема, віруючого. Він як і кожна людина поєднує в собі три відомі іпостасі: 1) тілесної істоти, що підвладна всім законам ества; 2) живої істоти, яка походить від тварин і має тваринні риси; 3) носія духовного начала, що і робить людину людиною.

В якості першої іпостасі важливими на основі критерію діяльності є матеріальні та індивідуальні екзистенціали, а на основі критерію культури – ті, що об'єктивують людину в матеріальній сфері життєдіяльності. На нашу думку, вони здатні виступати в якості системотвірних чинників смисложиттєвих орієнтацій особистості, спрямованих на виживання у суперечливому і нестабільному світі. Важливим тут, згідно Е.Борисова є особистісно-ідентифікаційні екзистенціали власності (ціннісно-ментальний рівень усвідомлення власності та її потенціалу, інтенційність власності, рівень впливу власності на індивіда, ступінь реалізації внутрішньої власницької свободи індивідом) [1]. Згідно В.Іноземцева певну роль тут гратиме екзистенціал подолання життєвих труднощів та перешкод [5, с.13]. Взаємопотенціюючи один одного у системі взаємозв'язків у долі історичного українця – селянина, вони формували важливий аспект екзистенціального поля з відповідними смисложиттєвими орієнтаціями: забезпечення матеріальних умов для власного виживання та виживання родини, відповідального ставлення не лише до збереження, а й примноження матеріальної власності.

У середовищі ж віруючих євангельських християн-баптистів ці екзистенціали, поєднуючись із екзистенціалами, які об'єктивують особистість у духовній сфері, сприяють формуванню такої екзистенційно-смисложиттєвої орієнтації, як налаштованість на довічне матеріальне служіння церкви. Вихідною основою тут слугують відповідні тексти Святого Письма: “У перший день тижня кожний із вас хай відкладає у себе і зберігає, скільки дозволить йому власність, щоб не робити зборів, коли я приїду” (1 Кор. 16:2); “І всяка десятина на землі із сім'я землі та з плодів дерева належить Господу; це святиня Господня” (Лев.27:30).

Людина, згідно віровчення євангельських християн-баптистів отримує від церкви “Божу професію в житті”, щоб служити через неї Господу. У настановах для віруючих конфесії рекомендується не тільки духовно, а й матеріально підтримувати знедолених, “...наш світ повний одиноких людей, які чекають підтримки і теплої ставлення” [2, с.40].

Для формування найважливіших екзистенційно-смісложиттєвих орієнтацій віруючого як носія духовного начала, важлива система його визначальних екзистенціалів, які мають здатність взаємопроникати та розкривати зміст один одного. Якщо зважити, що у структурі особи основна увага належить майбутньому, то важливими у зв'язку із цим стають екзистенціали: "вибір", "проект", "план", "надія". Як приклад взаємопроникнення екзистенціалів, поряд із "вибором" необхідно поставити екзистенціал "свобода", яка ґрунтується на можливості вибору. Свобода, на думку Ж.-П.Сартра та А.Камю – це бунт проти емпіричного буття. Це – ніщо. Як вважають Г.Марсель та К.Ясперс вона досягається у Богові. У віровченні євангельських християн-баптистів ці екзистенціали пов'язуються з низкою настанов: "Бог створив людину із вільною волею, так що вона сама може зробити вибір між добром і злом"; "Виберіть собі нині, кому служити... а я і дім мій будемо служити Господу" (Н.нав.24:15); "Від людини залежить прийняття вірою пропоноване спасіння і життя вічне чи відкинути"; "Всякий, віруючий у Нього, отримає прощення гріхів іменем Його" (Діян.10:43). [2,с.13].

Екзистенціали "вибір" та "свобода" потенціюють формування тих найважливіших екзистенційно-смісложиттєвих орієнтацій віруючих, які пов'язуються з обрядами водного хрещення та Вечерею Господню або Причастям (Переломленням Хліба).

Водне хрещення, згідно віровчення означає: "... прилюдне сповідання Христа, як особистого Спасителя"; "...заяву віруючого про свою тотожність із ним"; "ствердження, віруючого, що він помер для гріха і світлого життя і воскрес із Христом для життя нового, чистого, святого, благочестивого і благоугодного Богу" (Рим.6.1-13; Кол.2,11-12) [6,с.113].

Таким чином, хрещення є "... прилюдним сповіданням Господа Ісуса Христа як особистого Спасителя і урочистий акт добровільного віддання себе на служіння Богу" [6,с.114]. Таке служіння на базі екзистенціалів "надія", "віра", "любов", "проект", "настроєність", "страх", "турбота", "відкритість", "ідеал", "рішучість", "вина", "тривога", "духовність" потребує формування цілої низки екзистенційно-смісложиттєвих орієнтацій.

Найголовніші із них:

- Стрямованість до спасіння в Христі Ісусі ("Вірою в Мене отримали прощення гріхів" – Деян.26:18);

- Налаштованість на добрі справи ("Віра – якщо не має справ, мертва сама собою" – Іак.2:17);

- Готовність після хрещення до повної зміни життя, ненависті до гріха, любові до Господа і Церкви, бажання спілкування з Ним, устремління до уподоблення Христу і виконання волі Божої ("Діти мої, для котрих я знову в муках народження, доки не відобразиться у вас Христос!" – Гал.4:19);

- Стрямованість до постійного освячення упродовж всього життя ("Святий хай освячується ще" – От.22:11); Розуміння його як відділення від гріха, посвячення Богу і перетворення в образ Ісуса Христа. ("Споглядаючи славу Господню, перетворюємося в той же образ від слави в славу господнім Духом" – 2 Кор.3:18; "А Христос за всіх помер, щоб живі вже не для себе жили, а для того, хто помер за них і воскрес" – 2 Кор.5:15; Рим.6:19; 8:12-13);

- Виховання бажання до постійного виконання в себе та до вивчення Святого Письма. ("Вникай у себе і в учення, займайся цим постійно; бо, так поступаючи, і себе спасеш і тих, хто слухає тебе" – 1 Тим. 4:16; Ін. 5:39; 15:3; Іак. 1:21-22; 2 Тим. 3:15-16);

- Налаштованість на безпосереднє спілкування з Богом через молитву, вважаючи її не лише засобом відкриття власних прагнень, а й засобом піклування про всіх інших людей. ("Ми повинні молитися не тільки за себе, але і за всіх людей: за церкви, за служителів, за успіхи поширення Євангелія, за всіх святих, за рідних, за тих, хто страждає, за хворих, за наших друзів і недругів" [2,с.18].)

Безумовно, визначальною за своєю духовною глибиною екзистенційно-смісложиттєві орієнтації віруючих пов'язані із таким екзистенціалом людського життя як "любов". На основі його система згаданих орієнтацій набуває характеру завершеності, цілісності та повноти. Оскільки цей екзистенціал: "...окреслює найглибше відчуття повноти особистісного буття і переживання цілісності у з'єднанні з іншою особистістю та світом. Саме в любові найбільшим чином проявляється принципова відкритість буття людини, що знаменує вихід за межі буденних та граничних ситуацій у метаграничне буття" [9,с.258]. Така любов до Бога в образі Ісуса Христа здатна не тільки звільнити від страху осудження за гріх, а й дарувати вічне життя. Найвищим виявом її є відчуття "...занурення... в тіло Христа". Адже всі, "...хто увірував у Христа і народжені зверху хрещені (занурені) Духом Святим в тіло Христа і є членами Церкви Христової", яка "...після періоду благодаті...буде здійснена із землі назустріч Богу, щоб там розділити з Ним вічну славу" [2,с.20]. Якраз із устремлінням до спасіння і цієї "вічної слави" посередньо чи безпосередньо пов'язуються всі інші екзистенційно-смісложиттєві орієнтації євангельських християн-баптистів у єдину цілісну систему. Любов у колі віруючих не абстрактна, вона покликана наповнюватися конкретикою в конкретних обставинах. Одновірці повинні "...жити між собою у мирі та взаємній любові", одружуватися "...для спільного проходження життєвого шляху в любові та згоді, доки смерть не розлучить їх" [2,с.25-26].

З екзистенціалом "турбота" пов'язані смісложиттєві орієнтації, які стосуються ставлення до держави. З одного боку, євангельські християни-баптисти орієнтуються на відділення церкви від держави, а, з другого боку, стверджують, що "християнин повинен бути зразковим громадянином своєї Вітчизни, він покликаний підкоритися владі" [2,с.28].

Висновки. Отже, у системі екзистенційно-смісложиттєвих орієнтацій віруючих згаданої конфесії лежить основних 4 напрями, які в основах віровчення та практики християнського життя визначені таким чином:

"Церква дає мені:

- Божу ціль для життя (місію).

- Божий народ для життя (членство).

- Божі принципи, за якими жити (освячення).

- Божу професію в житті (служіння)" [2,с.40].

Як бачимо, певним чином ці напрями охоплюють всі аспекти життя представника церкви євангельських християн-баптистів і здатні надати цьому життю характеру цілеспрямованості та відповідної духовної повноти.

Джерела та література

1. Борисов Е. Диалог как судьба. Событие с Другим в экзистенциальной аналитике М.Хайдеггера. – Режим доступа: http://vtvi.narod.ru/borisov_5.htm
2. Вероучение евангельских христиан-баптистов и практика христианской жизни (Принято на 43 съезде ЕХБ – Москва, 1985 г.) – М.,2003р. – 40с.
3. Иноземцев В.Л. Расколота цивилизация: системные кризисы индустриальной эпохи /В.Л.Иноземцев// Вопросы философии. – 1999. - №5. – С.3-18.
4. Копилова С.В. Екзистенціали людського буття: Автореф. дис...канд. філос. наук: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії /С.В.Копилова/Запорізький національний університет. – Запоріжжя,2008. – 16с.
5. Кремьє В.Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум/В.Г.Кремьє, В.В.Ільїн – К.: Книга, 2006. – 432с.
6. Основные принципы веры евангельских христиан-баптистов: Сборник публикаций. – Одесса, 1992. – 158с.
7. Терещенко В.В. Християнська антропологія в рецепції С.Н.Булгакова/Героїзм і подвижництво. Творчість С.Н.Булгакова в сучасному дискурсі. – К.: Укр.академія русистики, 2005. – С.259-264.
8. Черенков М.М. Європейська реформація та український євангельський протестантизм: Християнська просвіта, 2008. – 566с.
9. Ханітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж /Н.Ханітов, Л.Гармаш, С.Крилова – К.: Наукова думка, 2000. – 272с.